

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“
Известно още като „Фондът“

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Философски факултет
Специалност „ФИЛОСОФИЯ“
Учебна дисциплина
„СВЯТ, ЕЗИЦИ, ОНТОЛОГИИ“
Преподавател: Проф. СЕРГЕЙ ГЕРДЖИКОВ

Тема 5.

ЗНАЦИ И ЗНАКОВИ ФОРМИ

План

Знаците като единици информация

Знаците и феномените

Семиоза

Рефериране

Лекция 5. ЗНАЦИ И ЗНАКОВИ ФОРМИ

Знаците като единици информация

Семиотиката се дели на синтаксис, семантика и прагматика.

Тук тя се осмисля като *информация* и *референтност* в плана на разбиране за света като жизнен процес (светуване).

Знаците са виртуални форми.

Виртуалното е синтезирано като нежив артефакт с жив смисъл.

Знаците, които хората използват, са виртуални форми (артефакти).

Знаците реферират, имат значение (смисъл).

Думата 'солено' е *виртуален знак за квалитата солено* и без това отнасяне е просто шум. Артефактът 'микроскоп' е уред с виртуалното предназначение, функцията на този уред, който без нея не е уред, а купчина стъкло, пластмаса и метал.

Информацията е ред знаци (елементи със смисъл).

Информацията може да се абстрахира от смисъла и тогава тя е измерима като количество знаци. Така я разглежда цялата информационна технология.

Информацията не може да възниква без синтез, следователно в чистото аналитично изчисление не се създава, а само се обработва информация.

Реално смислеността или референтността е неотделима от понятието за информация. Придаването на смисъл е жив акт.

Информацията не е 'в света', нито в ума – тя е в 'живота'.

Развиваното тук понятие за знаците като единици смислена информация е несъвместимо с 'обективен свят', както и със 'субективно тълкуване'. Само в света, разбиран като живо светуване, информацията е реална.

Информацията се създава със синтез на смисъл – момент от жизнен процес.

Нещо може да е информация, може и да не е информация, и това зависи от акт на решение, избор, отбор.

Това, което отличава разнообразието от информацията, е отликата на безредието от реда. Така цифрите 4371 са безредни, докато не се наберат последователно за кодиране на вратата на сейфа. Така поредицата от фигури, които изписват думата 'живот', не са информация, а думата 'живот' е информация. Така участъците от ДНК без кодираща функция са 'баласт', а не информация. Една произволна поредица от единици и нули е информация чрез това, че е *определена* и че е *съобщение*, което подлежи на точно запазване, пренос и приемане.

При всички случаи на различаване между множество и ред, разнообразие и информация, е налице акт на реферирание, функция, смисъл, цел. Всички те са реални процеси.

Реално 'комбинирането', 'отборът' и 'изборът' – създаващи информация актове – са живи актове, определящи смисъл. Това за нас значи актове в човешката форма на живот, в човешкия свят, в който са налице системите, определени като 'физични', 'биологични' и 'духовни'. Разликите между феномените, лежащи в тяхната основа, не се заличават ни най-малко, но се преодоляват пропастите между тези понятия.

Виртуална езикова относителност

Виртуална (знакова) относителност: определеност на знаци спрямо други знаци.

'Виртуална езикова относителност' е взаимна определеност между думи, изказвания и езици. Езиквата относителност е *виртуална* по отношение на *реалната*. Виртуално се определят отношения между думите и между думи и обекти. Определението е отношение в знакова система към друго определение. Думата в един език стои заедно с друга дума срещу

обект, изречението стои заедно с друго изречение срещу феномен, описанието – заедно с друго описание срещу форма в света.

Принцип на виртуалната (езикова) относителност

Принцип на виртуалната относителност:

Знаковите форми са определени относно език.

Един език е координатна система за определяне (означаване). Без езика като координатна система изразите са неопределени. Безотносителните 'знаци', 'думи', 'изрази', 'твърдения', са без значение.

Един език е определен относно друг език. Една виртуална позиция е определена спрямо друга.

Не е смислено определянето на нещо безотносително срещу свят – без изходен език. По подобен начин не е смислено определянето на положение или скорост без отнасяне към координатна система.

Този принцип изключва от определеност всякакви изказвания, които се правят относно различни езици или неутрално срещу света. Тук се игнорира определеността в света извън езика. Той изключва наличието на свръх-език, неутрален език или абсолютен език.

Тук се пре-формулира 'холизма' на Куайн: само цяла концептуална схема, а не отделно твърдение, е пред съда на опита. Тук се пре-открива утопизма на верификацията на отделно твърдение във от контекста на езика и познанието.

Тук се получава, че знанието, изразено в език, е относително и никога не носи неутрална, безотносителна, абсолютна истина. Това означава, че няма 'абсолютна истина', 'очевидно положение', 'фундаментално твърдение'.

Логически (първични) знаци

Смисленост на 'логическите константи'. В Трактата Витгенщайн пише:

„5.45 Ако има логически първични знаци, то една правилна логика трябва да изясни положението им един спрямо друг и да оправдае съществуването им. Изграждането на логиката от първичните ѝ знаци трябва да бъде изяснено.

5.451. Ако логиката има основни понятия, то те трябва да са независими едно от друго. Ако е въведено някакво основно понятие, то трябва да бъде въведено във всички връзки, в които то изобщо се среща. Следователно то не може да се въведе първо в *един* контекст и после да се въведе отново в друг. Така например, ако е въведено отрицанието, то ние трябва да го разбираме както в пропозиции от формата „ $\neg p$ “, така и в пропозиции като „ $\neg \forall q$ “, „ $(x). \neg fx$ “ и др.“ (Витгенщайн 1988).

Тук Витгенщайн допуска относителност и съответно вариантност на 'логически константи' като отрицанието, но само в граници, които могат да се определят. Но по-скоро изглежда е въпрос на конвенция или удобство да се приемат различни значения на отрицанието и различни 'константи': твърдение, отрицание, конюнкция, дизюнкция, импликация или други константи. Развитието на логиката потвърждава тази неопределеност.

Относителност на логическите знаци

Ако обаче точно тези 'константи' са универсални, то:

– в логиката те ще са ясно отделени от останалите знаци и няма да има логика, която да използва други 'константи'. Това се опровергава от модалната логика и останалите съвременни логики.

– във всеки естествен език ще присъстват техните граматични форми или съюзите 'и', 'или', 'ако–то' и 'е'. Ако се окаже, че има езици без въпросните съюзи и особено с друг набор от съюзи, то пропозиционалните константи са не повече от конвенции. Но тогава как така те са 'логически', бихме запитали в позиция на дорелативистичното разбиране.

Дали граматиката на определени езици, в които присъстват съюзите 'и', 'или', 'ако-то' и 'е', е истинското основание да се приемат именно тази константи? Това е така. Има езици без тези съюзи и в тях тези логически константи явно са непознати.

Бенджамин Уорф пише: „*Защо* в разбирането може да остане за дълго време тайнствено; то *как* или логиката на разбирането – нейният бекграунд в от закони или регулярности – е откриваем. Това е граматичният бекграунд на нашия майчин език, който включва не само нашия начин на конструиране на пропозиции, но и начина, по който ние дисектираме природата и прекъсваме потока на опита в обекти и елементи, за които конструираме пропозиции. Този факт е важен за науката, защото той означава, че науката *може* да има рационален или логически базис даже въпреки той да е релятивистки, а не естествената логика на 'Mr. Everyman'“ (Worf 1941, 239).

Ако формата на естествения език е относителна, то и логиката, която работи в този език, е относителна. Това е виртуална относителност и ако тя няма граници, то логиките са безгранично различни – логически релятивизъм.

Но с тези различни езици реално се изразяват смисли и се работи рационално в един и същ свят, който културите с поделят. Затова логиките реално не могат да са произволни, както и езиците. Логическият релятивизъм се ограничава от реалната относителност на езиците – естествени и изкуствени. Всички те са сходими – смисълът им се поражда от валидността им в човешки жизнени процеси – говорене за едни и същи kvalii и ресинтези на човешка форма.

От Форма на света”

Глава 19. Артефакт

Знаците и феномените

‘Светът пред езика’

Ние отнасяме целия език към целия свят пред нас. Това е виртуална проекция.

Реално светът не стои пред езика, а е *осмислящо поле за езика*. Фигурата ‘свят пред езика’ е маркер за обект-субектна нагласа. Даже не е определено кое пред кое е: езикът пред света или светът пред езика.

Реално няма ‘език’, нито ‘обективен свят’ като съпоставени. Езиковите форми се генерират от хората като перцептивни форми: дума или число, музикален тон или шриха.

Ние не можем да кажем нищо смислено без сетивно представяне.

Първо, езикът е част от света, защото ние сме част от света.

Второ, речта не е никак изправена срещу света. Тази представа е груба. Тя идва от представата за посочването напред: „Ето това е дърво“.

Нещата са пред нас и затова са и пред езика. Отново нашето тяло е мярката.

Положението е такова, че живеейки света, ние го и обговаряме, говорим в него така, че говорим за неща в него.

Светът се споделя между хората и извън езика.

Преди думите умът проумява определености в живия свят. Ние ясно виждаме, че небето е кристално синьо. Но това може да се каже по различни начини. Дори елементарното възприятие може да се изкаже различно. То няма езикова форма, безразлично е към езика. Изказът на kvalia (феномен) е *проективен ре-синтез*.

Преди езика, заедно с езика и след езика светът на хората е усещан, изпитван, *живян* без речеви синтез, без разговор.

Хора от най-различни езикови общности, които не знаят взаимно езиците си, могат да общуват и действат елементарно в една естествена ситуация. Ние установяваме това от личен опит при контакти из цялата земя. В чужда страна и без знаене на езика намираме най-важните елементарни действия и се ползваме от местната култура, за да оцеляваме, за да се ориентираме, дори за да общуваме на елементарно ниво и да работим, доколкото работата не

изисква разбиране на езика. Това е така, защото живеем един общ човешки свят, една и съща форма на живот – *човешката форма*. На това ниво нещата се *показват* и независимо от изказването. Това е глобална реално отнесеност на общуването.

В този хоризонт се излиза отвъд релативизма на ‘световете-описания’ и абсолютизма на ‘обективния свят’. Така сме на по-здрава почва, но вече не на твърдата основа на единния език срещу единния свят, нито в течащия лабиринт на относителността: много езици – много светове. В една реална теория на относителността на човешкия свят ние обясняваме начина, по който несъизмеримите езици все пак се схождат като описания на един свят – живота на хората.

Езикът предава несподелимите квалитети.

„Реално е онова, което някое живо същество *изпитва* и не го изпитва никое друго в този свят: ‘да си това същество’. *Квалитетите са недостъпни за другия*. Тъй като квалитетите са несподелими пряко, те се споделят чрез знаци – мимики, жестове, думи. Това не е прост информационен пренос, а общностен жизнен процес.

Светът в огромната си сфера не е означен и можем да осъзнаем това, когато се мъчим да изкажем неизказани усещания, емоции, сънища.“ (*Философия на относителността*, § 110).

Знаците без сетивния свят са празни.

Реферирането на феномени е това, което езикът прави. Безусловна е отнесеността на езика към света. Затова семантичното направление на езика е базово. Всеки анализ на езика трябва да удържа отнесеността към света.

Отношението между езици от едно равнище или от мета равнища са определени от отношението им към света. Без това определяне ние не знаем в какъв език сме и на какво ниво. Алфред Тарски изглежда е прав относно истинността на първичния език, макар че субстанциализира логическата му форма и го обективизира (‘обектен език’): кой език е първичен: предикативният или непредикативният? И китайският, и английският съдържат базово отношение към света.

Между два знака от различни езици може да има превод или заместване, но то се установява само на базата на сетивна форма. От две думи нито едната нито другата няма предимство и първичност, когато спадат към ‘обектен’ език.

Между езици и езикови мрежи съществува необхватна мрежа от замествания. Но един текст не замества друг, създаден, за да го тълкува.

Синтезът на знак за група феномени е неразличим от познанието в език.

В западната традиция познанието се свързва с езика и истината съответно се разбира като съответствие на казаното със света.

Ако ‘познание’ е нещо специално и различно от непосредствения опит, то е езиков синтез, рефериране. Да намерим най-точната дума за група феномени е синтетичен мисловен акт, синтез на понятие.

Словоупотребата и търсенето на истината са неотделимо смесени, т.е. няма два процеса тук. Затова езикът се свързва с познанието. Ние питаме художника: „Какво рисувате в тази група картини?“. Той се замисля и отговаря: „Животът в началото на 21 век“. Това е акт на осмислено рефериране, което е познание.

Фонетичните звуци

Артикулираният звук без разбиране е шум. Непознат речеви звук звучи като шум. Не можем да го произнесем. За нас са произносими звуци от китайския, от испанския. Съвсем произносими за нас са кликанията на бушмените.

Отчлененият звук, който лексиката изследва, е единица от смислена реч. Звуците на речта, от които се строят думите, са виртуални, защото получават смисъл в реални представи.

Фонетичните звуци не се отличават от други звукови форми, ако ги запишем като електрически сигнал. Но това важи за всички жизнени процеси. Жизненият процес не се различава от хаоса, взето неутрално – вън от ресинтеза на живата форма. Разликата между жизнен процес и хаос, ред и безредие, смисъл и безсмислие е ефект на реалното отнесеност, на световото поле на живата форма.

Звучите на говора са нереални извън общност.

Гласът преди смисъл е неартикулиран шум. Непознат говор звучи не като човешка реч, а като звукова серия. Не можем да го възпроизведем. За нас са непроизносими някои звуци от някои чужди езици. Съвсем непроизносими изглеждат кликанията на бушмените.

Отчлененият човешки гласов звук, който лексиката изследва, е единица от смислена реч. А, Е, И, О, У, Ъ се приемат в българския за гласните звуци, но има и други гласни звуци. Съгласните звуци са още по-неопределено много. Съществуват и дифтонги или звуци, които се предават с по два звука в друг говор. Звучите на речта, от които се строят думите, са виртуални. Реално те не се отличават коренно от други звуци, ако ги запишем като електрически сигнал.

Но това важи за всички жизнени процеси. Жизненият процес не се различава от нежив ред или хаос, взет неутрално, вън от ре-синтеза. Разликата между жизнен процес и нежив процес, ред и безредие, смисъл и безсмислие е ефект на реална отнесеност, на определеност в ориентацията към ре-синтез на жива форма.

Същото е и с речта. Тя има същата динамична форма, заредена със смисъл.

Хората създават знаци, рефериращи квалити.

Създаването на информация става първо с подреждане на суровото сетивно многообразие, като на квалитите се прикачват знаци – ’болка’, ’форма’, ’цвет’, ’звук’, ’миризма’. Тя се обменя между индивиди и между общности.

Реферирането на квалити и цели феномени е произволно (случайно) свързване на думи със сетивни преживявания от една езикова общност.

Знакът като артефакт

Знакът е избран от нас да бъде знак. Можем да направим знак или да използваме нещо естествено – дърво, езеро, скала, за знак. Следователно нищо в реалността не е знак като такъв. Знакът като нещо в пространството и времето няма самостоятелен онтологичен статус. Онтологичен статус има актът на посочване на знак, актът на договаряне, актът на осмислянето.

Един акт е означаващ или интерпретиращ, ако е интендиран като такъв от автора си в ситуация на общуване. Можем да постигаме тези смисли благодарение на конвенцията, според която ние, хората от една езикова общност, сме дали заедно значения на някои звуци и фигури. Мълчанието също може да е означаване и да се тълкува. Въпреки че в мълчанието няма никакво битие, което да е налично като израз.

Думата като елементарен знак

Думата е елементарен знак, рефериращ квалити или феномен. Думата е минималната единица със ’значение’, с референт. Тя фиксира кое е общо, защото тя е една за много усещания, възприятия.

Думата може да се покаже като определена звукова линия (диаграма) или просто като поредица от звуци.

Речта, взета като звукова форма без интерпретация, е шум, нещо подобно на бълбукане. Чуждата реч се чува като бръщолевене. Речта на близък език – като говорене, но неразбираемо.

Родната реч се приема като разбираема реч.

Думата-и-нещото са в един свят-живот. Планетите си взаимодействат само защото са в един живот.

Семиоза

Означаването е неозначимо.

„Няма знакова система, която да означава самото означаване – отнасянето на знаците към квалиите. Няма език, който да изкаже изказването – ‘метаезикът’ също изказва, използвайки конвенционална или изкуствена граматика. Този елементарен факт, аналогичен на невидимостта на омото, което гледа, е извор на множество философски заблуди, включително на ‘значението’ като същност.

Определеността на обектите като обекти е възможна само чрез отнасяне, в отношение, граница, различие. Границата и различието са определени в програмата, в избор, в език. Затова реалното е неопределено без виртуалното.“ (цит. пр., § 109).

Нищо в реалността не е знак като такъв.

Произволността на знака се обяснява с неговата виртуалност.

Всичко може да стане знак, защото нищо в реалността не е знак като такъв.

Знакът като нещо в пространството и времето няма самостоятелен онтологичен статус. Ако отмислим значението, определено от езиковата общност, един знак се свежда до поредната форма в пространство-време. Един звук, издаден от малкото бебе, една шарка, изписана от него, не е знак, ако не се интерпретират. Онтологичен статус има актът на посочване на знак, актът на договаряне, актът на *осмисляне*. „Колективът е необходим за установяване на стойности, чиито единствен смисъл на съществуване е в навика и в общото съгласие; отделният индивид е неспособен да фиксира каквато и да било стойност.“ (Сосюр 1992, 143).

Един акт е означаващ или интерпретиращ, ако е осмислен като такъв от автора или друг индивид. Думата е знак в местната езикова конвенция на хората от една общност.

Виртуалното няма самостоятелност вън от жизнения процес. Виртуалното е определеност на смисъл. Тази определеност на смисъл прави от една форма (звук, картина) знак. Смисълът е момент от светуване. Така означаването е определяне на момент от светуване. Означаването е езиков акт и има смисъл само в социална реалност.

Означаващите и осмислящи актове са моменти от светуване.

Синтез на думи

Дефиниция. *Семиоза*: синтез (ре-синтез) на знак.

Семиозата е акт на синтез на знак със значение (референция). Семиоза може да се нарече и актът на ре-синтез на знак (използване на готов знак в контекст) в езиковото поведение. Референция се нарича виртуално-реална отнесеност, осмисляне. Референция е определяне на знака заедно с други знаци относно феномени.

Семиозата е определяне.

Знакът не означава сам, а в система. Всяка определеност е отнасяне, а отнасянето е между минимум два елемента. Два е минималният брой знаци в един език: такава е двоичната система на дигиталните компютри: 0–1.

Знакът не стои вместо обекта, а реферира обект (цит. пр., § 197). Реален феномен се проектира върху виртуална езикова система (матрица). Така знакът е свързан с определен референт. В случая ‘знак’ може да бъде както една буква, реферираща определен звук в определен език, така и дума или пиктограма, реферираща един отделен обект (процес, феномен, квалия, форма и т.н.).

Знакът е избран от нас да бъде знак. Ние можем да направим знак или да използваме нещо естествено – дърво, езеро, скала, за знак. Сосюр разработва детайлно разбирането за *произволността* на знака. „Но в действителност стойностите остават изцяло относителни и ето защо връзката между понятието и звука е напълно произволна.“ (Сосюр 1992, 143).

Семиозата е момент от ре-синтез на колективен живот.

Семиозата не е презентация на обекти в субект. Актът на синтез или ре-синтез на знак не се задвижва от обект. Семиозата не се задвижва и от познаващ субект. В семиозата отсъства опозицията субект–обект, а е налице жив (интерсубективен) акт.

Тук се избягват спекулативните понятия, субект-обектната онтология и хетерогенната схема. И виртуално, и реално са форми, поместени в реален свят, но едното е знак, а другото – феномен.

Знаковите синтези са различни по форма от телесните. Синтезът на знак не е реално феноменално събитие, а е виртуално определяне. Знаците също целят ре-синтез, но не на индивид, а на общност.

Индивид или група избират определен знак в определена ситуация, за да обменят опит или да координират дейност. Смисълът на говоренето се синтезира в колективен живот.

Смисълът е има определеност като жизнен процес – изказ, съобщаване, наблюдение, описание, обяснение, разбиране на споделима ситуация в живота.

Не съществува ‘правилен смисъл’, ‘истински смисъл’, защото смисълът е жизнен процес, който е съобщаван.

Думи и обекти

Знак и референт са свързани, едното влече другото. Психологически това е асоцииране. Физиологично мозъкът обработва знака заедно с референта като свързани мрежи в кортекса. Звуковият кортекс например е свързан със зрителния и така образът се идентифицира с име на обект.

Синтезът и употребата на дума създава зависимост по съдържание между дума и обект. Обектът е разпознат с думата, а думата е определена чрез обекта. Зависимостта е взаимна и думата донякъде ‘създава’ обекта, доколкото обектите са условни и зависят от човешки конвенции, понятия, езикови мрежи. Всички знаци са определени чрез значение.

Думата и обектът обаче не са свързани така, както се свързват усещания по място и момент в едно цяло, или както се свързват комплекси от усещания и възприятия. Думите определят и насочват мисловните вериги. Една функция на думите е да свързват определени усещания и възприятие в ‘неща’ или ‘процеси’ (понятия за неща или процеси).

„Със знаците ние ‘навързваме’ усещания, възприятия, актове на общуване и поведение, операции и дейности. Синтезираме знание – как стоят нещата, разбиране – какво всъщност става, и проект – как да се реши проблем. В крайна сметка всички цели се свеждат до ре-синтез на нашата жива форма. Така виртуалното определя формата на жизнения процес.“ (цит. пр., § 104).

Рефериране

Реферирането е жизнен процес на споделяне.

Реално речта организира колективно поведение и по този начин ре-синтезира колективна човешка форма. Естественият език подрежда общностен живот.

‘Сняг’ може да реферира различни състояния на водата около 0 и под 0 °C: суграшица, лапавица, прахообразен сняг, обилен снеговалеж; мек сняг, фирн, заледен сняг. Референтът на ‘сняг’ не е определим изчерпателно и окончателно. Но именно затова в споделена перцептивна ситуация ‘сняг’ е ясна дума. Простият знак е достатъчен, за да се общува ясно. Реферирането значи не е фиксиране на обект като такъв, а конкретен жизнен процес на споделяне на опит.

Понятията нямат строги дефиниции в света преди тях. Те нямат строги дефиниции и помежду си като реферирани в нещата от света. Всяко определено артикулиране е осмислено само в своя жизнен процес.

В света няма нещо, което еднозначно да съответства на една дума.

Една дума никога не реферира сама. Една форма никога не е определен референт. В естествения език няма една дума, която реферира напълно определено. В сетивния свят няма форма, която еднозначно да е референт на определена дума. Дори елементарни форми като вода или червено се реферират с различни думи в един и същ език в различни жизнени процеси..

Устата на човека вътре ли е или вън от тялото? Това е неопределеност на ‘вътре’ и ‘вън’, които предполагат една ясна форма в пространството.

Категориите определят огромни множества понятия. Но *в светуването преди езика няма категории*. Във феноменалния поток няма обекти, които да отговарят безусловно на глаголи и съществителни. В сетивния свят няма форми, които еднозначно да са референти на субекти и предикативи. В динамичните феномени няма граници между нещо и събитие. Нещото е по-бавно събитие, а събитието е по-бързо нещо.

‘Енергетика’ на звуковия знак

Виртуалното няма енергетична стойност. Думата вън от употреба няма сила. Но реферирането свързва думата с перцептивна форма, която има своя енергетика. „Помощ!“ е силно енергетичен зов, който изисква от другите определени действия.

Така думите могат да организират човешката дейност. Те могат да изразяват желания, молби, заповеди, изпълнителни актове. Такива думи водят до реални действия и жизнени процеси, които ре-синтезират човешки форми.

Речта като реално събитие определя и пренася смисли между индивидите. Така речта е жизнен процес. Като жизнен процес речта води до ре-синтез на колективна форма на живот. Обикновеният език прави именно това: той възпроизвежда всеки ден условията за нашето оцеляване, социална дейност и просперитет.

Артикулирането е синтез на речева серия.

„Езикът може да се нарече област на членоразделността...: всеки езиков елемент е малко отчленение, *articulus*, където дадено понятие се закрепя в звучене и където дадено звучене става знакът на едно понятие.“ (цит. пр., 143).

Знаците са определени елементи от структура. Определеност е отношение минимум между две *разделени* единици. Определеността на звуците е членоразделност.

Знаците, за разлика от феномените, са артефакти, които имат значение, т.е. подобно на столовете те получават ‘живот’ от използването си, но нямат статуса на реални форми като облака или дъгата. Като такива, като пространство-времеви форми, те са проецирани както в реч, така и в писмен знак.

Артикулирането е синтез на звукова серия, натоварена със смисъл. За разлика от хаотичните човешки звуци, артикулирането е реч. Речта не се различава съществено като звукова серия от всяка звукова серия. Разликата между реч и човешки звуци е само в *разбирането*.

Мълчанието също може да е означаване и да се тълкува.

Реферирането е потопено в неопределеност.

Думите нямат определени независими референти с определени граници в пространството и времето. Референтът се обособява с акта на рефериране, но само в определени отношения, а като цяло си остава нещо неясно.

Реферирането е синтез на определен знак, отнесен към относително неопределено преживяване. Това е виртуално проециране на реален феноменален поток. Реалният поток, от който се създава знака, е относително хаотичен. Ние усещаме, чувстваме и мислим нещо в момента, гледайки една сграда, и за да го изразим пред събеседник, казваме: „Тази сграда ми харесва, погледни формата на покрива ѝ!“.

Събеседникът може да поиска изясняване: „Какво имаш предвид?“ и тогава ние добавяме нови порции определеност: „Триъгълникът на покрива сякаш бode небето като този връх отзад.“ Събеседникът кима и се замисля. Започва да разбира какво имаме предвид. Но той стига до мисълта, че не е подходящо една архитектурна форма да следва пейзажа. Налице е несъгласие, което е неопределеност и неяснота между събеседващите относно смисъла на архитектурната форма.

Отнасянията определят, но те са свободни актове на хора. Различни ора в различни ситуации отнасят един знак или феномен към различни други знаци или феномени. Веригите на отнасяне са непредвидими и недетерминирани. Необхватна става относителността на нещото. Размива се хоризонта на определеностите. Така в перспектива референтът е нещо неопределено.

Нещото е с ограничена дефиниция, която обхваща ясно само някои отношения, неясно други и опосредствано от други имена, трети. Референтът се разтваря без граница в океана от именувани неща, в обърканата тъкан на описания свят. Чистият референт е лишен от име, но тогава той изчезва и като нещо. Той вече не е ‘референт’.

Неопределеността на референта е достатъчно висока, за да обезсмисли точната дефиниция на нещо за всички контексти и във всички смисли. Същата тази неопределеност обаче прави реферирането гъвкаво и преводите успешни.

Знаците не създават реалности.

Реферирането създава ‘обектите’, но не реалността.

Думите не създават усещания и оттук не са възможни възприятия само от думи, без субстрата на усещанията.

Знаците не заместват нещата, не ги отразяват.

Наблюдателят и обектът, измерителните процедури и квантовите обекти, са неотделими. Така са неотделими значението и обектът. Означаването е синтез на връзка, която обединява усещания заедно или възприятия едно с друго.

Експеримент. В сетивния поток няма ‘ръка’, а видима телесна форма, неотделена от тялото. Ръката не е отделима от тялото част, а е условно обособена органична форма с решаваща роля в социалната дейност. Ако в някой език няма дума за примерно ‘показалец’, това не прави показалеца ‘несъществуващ’, а показва, че той не съществува обособено. Пръстите на ръцете си имат имена, но това не променя формата на човешкото тяло. Ръката без ‘показалец, палец и безименен’, е сетивно същата ръка, но мисловно не е. Имането на въпросните форми на ръката не означава имане на отделни неща като пръсти. Даже думата ‘имане’ е неточна за част от тялото. Значи няма ‘имане’, няма ‘показалец’ и няма „Имам показалец.“ в света преди езика. Няма даже кой да го има.

Същото обаче е и с ‘човек’. Човек е жива форма, която изначално не е ‘човек’, тя е напълно реална преди назоваването и понятността си като човек.

Реферирането дава живот на говоренето.

Реферирането е отнасяне на знак към феномен, не непременно пряко, а и чрез понятие. То съединява знака с феномена, виртуалната определеност с реалното светуване.

Референтът е част от света, който може да се посочи в пространство и време. Абстрактни думи като ‘справедливост’ също се осмислят в рефериране на някакви човешки действия. Значението е неопределено в по-висока степен от референта и може да витае извън пространството и времето, някъде в мрежите от понятия. Когато мисленето забравя света, когато значенията забравят референтите, ние не знаем за какво говорим, макар че долавяме условни мисловни значения. Ние не знаем въпросните значения дали ни насочват към света и дали са верни или неверни. Референтът гарантира смисленост на говоренето.

Извън езика протича необхватно богат живот, но той е в силна степен неопределен. А в езика формите се отграничават, определят, фиксират и ‘обездвижват’. С език се определят чувства, мисли, действия. Това именно е процес на ре-синтез на социалната реалност.

Референтът е момент в жизнен процес.

Думите нямат напълно определен референт с определени граници в пространството и времето. Понятията обикновено нямат фиксирана определеност на ниво феномени.

Понятията, с които най-често си служим, нямат строги дефиниции и помежду си като реферирани в нещата от света. Референтът се обособява с акта на именуване, но само в определени отношения. Прагматично следствие от неопределеността на референта е, че дискусиите за понятия са безсмислени. „Реално езиковото разпознаване – разбиране на дума или определяне на понятие – е разпознаване на място и момент на референта в жив процес. Така може да се интерпретира философското схващане на *значението като употреба* (Дюи, Витгенщайн).

Пример: Дефиницията на ‘ген’ в молекулярната биология е определяне на структура (триплет) на определено място във веригата на ДНК–РНК – тройка азотни бази, които детерминират синтеза на точно определена аминокиселина, на точно определено място в белтък, който има точно определени функции в клетката. Няма никакъв начин това прецизно определение да се направи по схемата род – видово отличие.

Тук се вижда *липса на реалност на неутралния референт*. Строго казано, няма референт в *свят пред езика* – светът никога не стои пред езика, а го съдържа и осмисля. Говоренето се включва в жизнения процес, без да е детерминирано от някакъв доезиков външен свят. Думите са намесени почти неотделимо от квалиите в сетивните възприятия. Самите думи стават квалии – ние ‘чуваме’ дума в съзнанието си, както си представяме видима форма.“ (*Философия на относителността*, § 132).

‘Корупция’ на игрите с реферирането

Ние дотолкова свикваме със знаците, че преставаме да ги отличаваме от сетивните реалии. Вместо реална любов, реална удовлетвореност, реално приятелство и реална вяра, ние имаме техни словесни заместители със смътни подобия на референти.

Референтът не е гола светова форма, а е определен и отделен заедно с думата. Всички неща, които означаваме, със самия акт на означаване, и с актовете на осмисляне, описание и интерпретация, са трудно различима сплав между перцепции и мисъл. Реферирането се ‘корумпира’, като играе с относителността между език и сетивен опит. В една ситуация думите могат да се използват като в друга. Аргументите могат да използват само един спектър от значения и да подменят смисъла на други аргументи.

От позиция на проумяването референтите вече са ‘корумпирани’, т.е. акцията по тяхното разбиране е подведена, изкривена, деформирана от предходните означавания, описания и обяснения. По правило философстването взема вече категоризирани от местната граматика и история на мисълта и практиката неща: битие–небитие, субект–обект, субект–предикат, и т.н.

Само фокусирано и пределно усилие на вниманието може да от-мисли осмислянето и да отдели знака от феномена.

Смисълът на знака е ре-синтезиран от всеки включен индивид.

Знакът в естествения език няма смисъл за един независим индивид. Ако човек е напълно сам (една измислена ситуация), той навярно ще успее да оцелее и без език, оперирайки само със сетивните форми. Така той ще избягва опасности, ще намира подслон и храна.

Но знакът сам по себе си няма смисъл и извън индивидите. Смисълът на знака е жизнен процес, който надхвърля индивида в посока към другите индивиди и се нуждае от трансцендентна спрямо индивида форма на пренос. Такива преноси са изказът, изречението, съобщението, молбата, заповедта, разказът, проектът. Ние споделяме опит във вид на споделимо наблюдение, описание, обяснение.

Не съществува ‘правилен смисъл’, ‘истински смисъл’ между индивидите или в ума на говорещия, защото смисълът, който предаваме с речта, е възпроизвеждан от друг индивид и никога не витае между индивидите.

Мозъчно различие между реч и мислене

Във физиологията на мозъка се установява, че синтезът на речта е различен процес от мисленето – един доста неопределен процес.

Едно е да мислим и разбираме ситуации, друго е да говорим и разбираме думи. Това е в противоречие с ‘очевидното положение’, че реч и мислене са заедно, усилено във варианта, че мисленето изцяло е в речта.

Wilson Talley е бивш ядрен физик, научен съветник към американското правителство. В резултат на дегенерация той губи способността си да говори. Забравя нужните думи, не може да ги свързва в изречения. Той престава да чете правилно и да разбира казаното от другите. Но *той е разумен и знае какво иска да каже*. Прави впечатление, че разбира ситуацията и другите.

Този случай показва различие в мозъка между речеви и мисловни функции.

Членоразделянето е конвенция в общност.

Базово човешките същества имат едни и същи физиологични способности за членоразделяне. Науката фонетика изследва процеса на синтез на звуци чрез говорния апарат и не намира различия между различните езикови общности.

Различни общности използват различни артикулирани единици и различни звуци. Някои звуци от чужда реч са почти непроизносими от нас. Кликащите срички на бушмените са характерни само за тях.

В някои езици едни и същи звуци, произнесени различно, означават различни писмени знаци и обекти. В китайския сричките са ограничен брой, но интонациите умножават многократно техните значения.

Разделянето на думите една от друга също е специфично за различните езици и специално за писменостите. В китайския думата е един знак и до него стои следващата дума без разделяне с пауза. В старокитайския липсват препинателни знаци.

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ“
Известна със слогана „Investing in your future“

